

22

L'eixamplament social del MUHBA

La consolidació dels vincles culturals institucionals i socials del Museu permet donar un nou impuls al MUHBA en l'intent de ser mirall i portal de la ciutat. En aquest sentit volem destacar algunes línees d'avenç, com són la constitució d'un nucli de recerca permanent amb les universitats i el món acadèmic; la col·laboració creixent amb els diferents sectors municipals i amb els districtes que es reflexa en l'arrelament local de totes les seus del museu; el refermament dels lligams institucionals, empresarials i econòmics del MUHBA amb el suport del Cercle del museu; i l'impuls a l'establiment de vincles socials i, alhora, la cada vegada més important incorporació estable del teixit social i cultural de la ciutat en els projectes del MUHBA. De totes aquestes línees en trobareu bons exemples en les pàgines d'aquest butlletí.

MUI·IBA

MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

Butlletí

PRIMER QUADRIMESTRE DE 2011. ANY V. NÚM. 22

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Entid. 136-4.2. Memòria 1882.

BARCELONA
CULTURA

Ajuntament de Barcelona

Obres a la torre de les aigües del Besòs, 1882

DIAGONAL/BCN. LA HISTÒRIA DE LA CIUTAT EN UN SOL CARRER

Diagonal/BCN és una guia d'història urbana del MUHBA que pretén explicar la ciutat en un sol carrer. És l'estudi d'una de les vies més representatives de Barcelona, ideada per Ildefons Cerdà el 1859 i que s'ha anat configurant al mateix temps que creixia la ciutat. Aquesta guia explora nous formats i busca mostrar la relació existent entre edificis, vies i places nascuts en moments diferents del desenvolupament de la ciutat i que avui flanquegen un mateix traçat.

La Diagonal, tot i la seva contundència, és un carrer de frontera. Ha estat una via de comunicació interna, que no s'ha obert per ponent fins a la segona meitat del segle XX i no ha arribat al mar per llevant fins al segle XXI. Aquesta avinguda, en retallar la quadrícula de l'Eixample, va proporcionar solars de forma triangular, amb façanes obertes a tres carrers que han estat i són molt apreciats per una ciutat que busca representar-se a si mateixa i mostrar-se al món. En una gran ciutat en ple procés de creixement, la Diagonal va ser un lloc privilegiat per a la manifestació de les voluntats de

representació d'una pròspera i ambiciosa classe burgesa i el seu desig de capitalitat. Aquest gran bulevard a poc a poc suturà els diferents teixits de l'Eixample amb els dels nuclis de la part alta del pla de Barcelona i, la primera meitat del segle XX, es consolidà com un dels principals escenaris de la vida urbana, un terreny fèrtil per plasmar en l'espai els valors i els idearis dominants.

Un equip interdisciplinari format per personal del MUHBA, del Màster d'Intervenció en el Patrimoni i el Paisatge de la UAB-MUHBA i professionals externs ha treballat aquesta via transcendental de la ciutat. Han portat a terme la recerca, la documentació i la selecció dels elements urbans i edificats i han treballat conjuntament en una presentació en imatges, una guia d'història urbana, una manual de patrimoni i paisatge urbà i diversos itineraris així com en la definició dels diferents formats que es deriven del projecte:

- La presentació del projecte *Diagonal/BCN* es va realitzar en un format de conferència i va mostrar, per

mitjà de fotografies i cartografia, el context que va propiciar el creixement de cada tram de la via, amb exemples dels elements més singulars.

- La guia d'història urbana és el tercer desplegable de la col·lecció de guies d'història urbana del MUHBA que inaugura *Barcino/BCN* i que continua *Gaudí/BCN*. Com els altres dos, permet obtenir una visió global del recorregut i relacionar-ne també els diferents elements. Imatges, cartografia i textos il·lustren les controvèrsies urbanes inserides en les edificacions i els paisatges.

- El manual de patrimoni i paisatge urbà de la Diagonal és un petit catàleg que destaca sobretot les construccions i ens informa dels autors, de l'època en què es van erigir així com dels veïns més destacats.

- L'itinerari recorre els 12 quilòmetres de l'avinguda Diagonal, de cap a cap, des del Parc Cervantes fins al Fòrum, i proposa una nova forma d'aproximació a la trajectòria històrica de Barcelona, amb un guia-actor que condueix una representació, en la qual l'espectador recorre un escenari canviant que a voltes és elegant, burgès i un pèl ostentós, a estones obrer i popular, i alguna vegada desproporcionat i pretensions. És una passejada urbana que canvia d'escala, de ritme i de mode, amb un grapat de notes industrials i algunes notes naturals, i que es pot resseguir a peu en tres matins de dissabte, o en bus una matinal de diumenge.

El projecte *Barcelona en Diagonal* és el germen per a l'estudi de les ciutats a través de les grans vies que n'exemplifiquen l'evolució. A més, la creació de la xarxa de museus de ciutat d'Europa ha propiciat la creació de la guia de la península Ibèrica, una visió de tres ciutats (Lisboa, Madrid i Barcelona) a través de les seves tres grans vies urbanes (Llibertat, Castellana i Diagonal) en la qual s'està treballant i que esperem poder presentar ben aviat.

Teresa Macià
MUHBA

Vista aèria de l'Avinguda Diagonal, 1988

LA BATERIA I LES BARRAQUES DEL TURÓ DE LA ROVIRA: CRITERIS PATRIMONIALS

Les ciutats es desenvolupen i transformen cada vegada amb més rapidesa; en aquest canvi, cal integrar també els valors patrimonials i culturals que impregnen el paisatge urbà.

Des d'aquest punt de vista, la història del turó de la Rovira és paradigmàtica: primer fou un assentament ibèric, més endavant una àrea rural on s'emplaçà una masia, entrat el segle XIX s'inicià la trama urbana d'un sector allunyat de la ciutat real i, l'any 1937, esdevingué lloc estratègic on instal·lar bateries antiaèries. Després, a partir dels anys cinquanta, fou un suburbi del barraquisme i l'enclavament d'un dipòsit d'aigua. Finalment, en època més recent, ha estat un punt estratègic per a la instal·lació d'antenes de telecomunicacions. En aquesta successió, les necessitats i els interessos de cada moment han imposat els nous usos i cada etapa s'ha superposat a la següent mentre ocultava, i fins i tot destruïa, les estructures anteriors. En el cas de les barraques, el darrer episodi se situa pels voltants de 1992, quan van ser enderrocades.

Avui, el turó recupera el paisatge resultant de la superposició històrica, cosa que inclou les estructures militars i les suburbials. Això és així perquè una part de la societat ha reconegut les bateries i les barraques com un patrimoni que mereix ser conservat i explicat. Es tracta d'un cas excepcional de posada en valor de ruïnes contemporànies emplaçades en un entorn periurbà i natural al mateix temps.

Els interrogants del seu tractament són diversos. Com tractar estructures modernes i febles en estat ruïnós? Com aconseguir l'equilibri amb la conservació dels altres patrimonis presents? Com es pot dotar d'activitat a l'àrea per tal d'evitar el vandalisme fruit de l'aïllament?

Els criteris

Els criteris generals d'actuació es basen en els establerts en la conservació dels jaciments arqueològics, en la preservació de paisatges històrics urbans i en matèria de patrimoni arquitectònic. El turó és una mica de cada cosa. D'altra banda, els criteris específics per al tractament conservatiu no difereixen dels aplicats a qualsevol altre bé patrimonial. El repte rau en les circumstàncies particulars: no hi ha gaire experiència acumulada en el tractament de formigó històric com l'emprat en les bateries antiaèries, i gens amb relació a l'autoconstrucció feta amb materials molt febles. Tots aquests materials són especialment vulnerables a les inclemències del temps o el vandalisme.

Tot seguit exposem els criteris principals que s'han seguit:

- Conservació integrada. S'ha volgut garantir la integritat, l'autenticitat i la continuïtat de l'àrea urbana, per al present i per a les generacions futures, amb una perspectiva àmplia: econòmica, política, social, cultural, ambiental i espacial.

- Selecció dels elements per conservar. En funció del criteri anterior s'han establert diferents nivells de conservació: àrees per documentar i destruir, àrees de reserva arqueològica (que es protegeixen sota una capa de terra) i àrees per exposar.

- Restitució del significat. S'ha procurat restablir la imatge de com va ser el lloc en un sentit ampli. Més que l'aspecte físic, s'ha preferit deixar elements suficients que evocin de forma eficaç i clara les etapes històriques del lloc. Per a la interpretació es reserva la planimetria de la bateria, les imatges de les barraques i els testimonis de les persones que hi van viure.

- Presentació dels vestigis. S'ha decidit reforçar i consolidar les estructures que es conserven i, en canvi, s'ha descartat la construcció de cobertes de protecció, les reconstruccions, la refecció de parts degradades o l'encapsulat amb una pell nova que ho recobreixi tot. De les barraques, s'ha procurat mantenir les habitacions més senceres i completar-ne la planta.

Cal desitjar que aquests criteris aconseguixin evocar un episodi rellevant de la transformació del paisatge de Barcelona i que es retorni a la societat una part del seu passat.

Lídia Font
MUHBA

Turó de la Rovira

EL VI CONGRÉS DE MUSEÏTZACIÓ DE JACIMENTS ARQUEOLÒGICS O LA NECESSITAT D'UNA VISIÓ INTEGRADA DEL PATRIMONI

© MUHBA (Autor: Núria Miró)

El mes de novembre de 2010, entre els dies 22 i 25, es va celebrar a Toledo el Congrés de Museïtzació de Jaciments Arqueològics, amb el títol *Arqueología, patrimonio y paisajes para el siglo XXI* (www.vicongresomusealiza.cion.consorcio.toledo.com).

Es tracta de la sisena edició del congrés, que es va crear l'any 2000 per iniciativa del Museu d'Història de Barcelona i del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament d'Alcalá de Henares. Les trobades bianuals han permès donar a conèixer els projectes de museïtzació que s'estaven fent arreu d'Espanya i compartir problemes comuns, ja que són un fòrum de debat entre les diferents disciplines que intervenen en un projecte de revalorització patrimonial.

En aquests deu anys el congrés ha estat acollit per les ciutats d'Alcalá de Henares, Barcelona, Saragossa, Santiago de Compostel·la, Cartagena i finalment Toledo. L'any 2012 el congrés tornarà a Alcalá de Henares, ciutat on va néixer el projecte.

El seu comitè científic i organitzador va estar format per membres del MUHBA, de l'Ajuntament d'Alcalá de Henares, del Consorcio de Toledo (organitzador del congrés), de la Junta

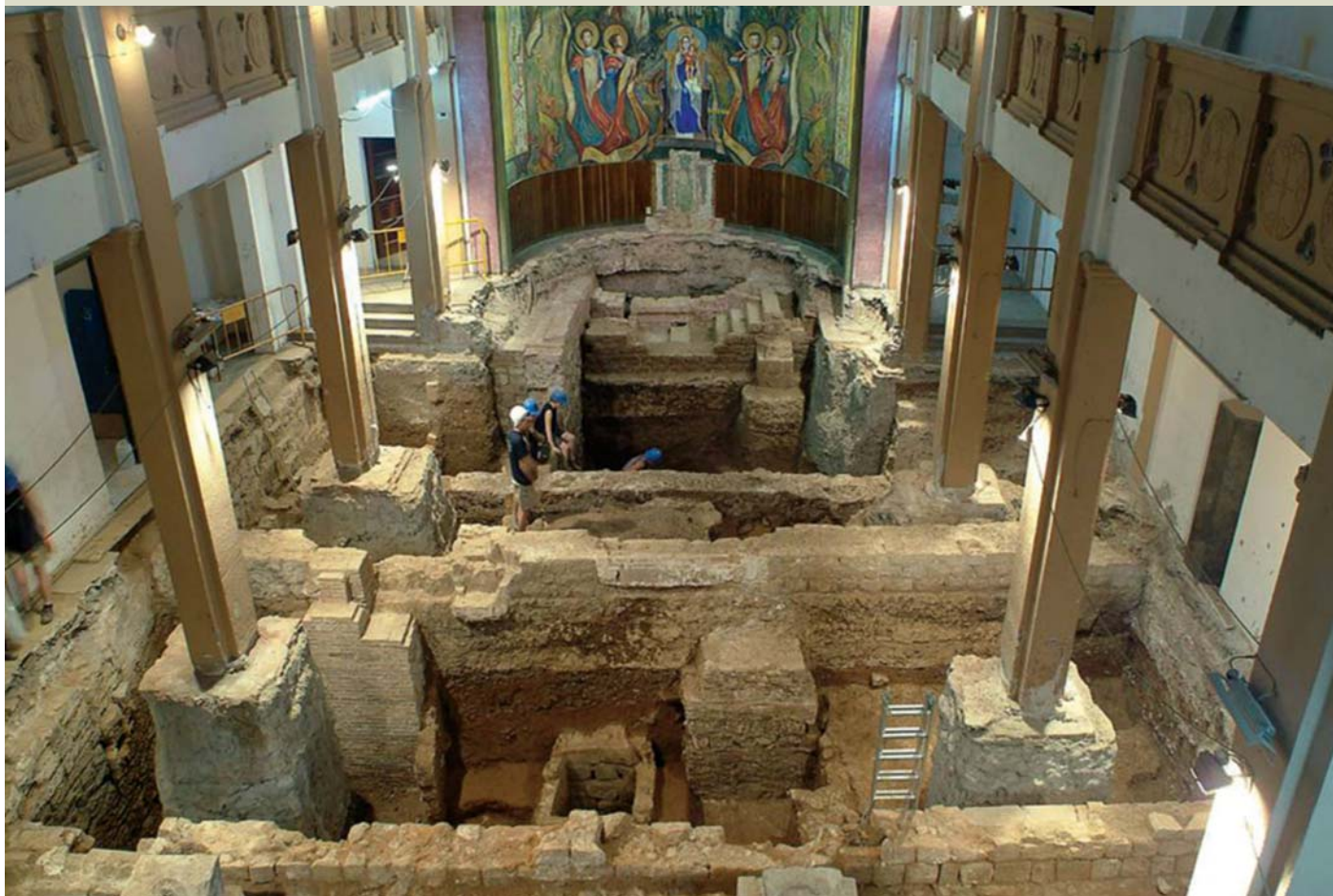
de Castilla-La Mancha i de la Universitat de Castella-la Manxa.

El congrés va comptar amb la presència de prop de 300 professionals vinculats al món de l'arqueologia, l'arquitectura, la restauració i la gestió del patrimoni d'Espanya, Europa i Llatinoamèrica. S'ha de fer notar l'alta participació d'arquitectes que avui en dia treballen al món de la restauració del patrimoni a Espanya. La trobada es va organitzar a partir de tres tipus de sessions de treball: sessions plenàries amb temàtiques concretes i conduïdes des de l'organització, sessions de presentació de projectes i experiències, i sessions de pòsters.

Els eixos temàtics de les tres sessions plenàries establertes van girar al voltant de «La intervención pública y el patrimonio privado», «Actuación patrimonial y paisaje» i «La intervención arquitectónica en la musealización de yacimientos, pasado, presente y futuro». Dues sales van acollir d'una manera paral·lela la presentació de 50 comunicacions i 26 pòsters per part d'experts de diferents països. El congrés de Toledo ha obert una nova etapa que s'ha orientat cap a una perspectiva més integrada del patrimoni: patrimoni arqueològic, patrimoni

arquitectònic i patrimoni paisatgístic. Al llarg dels quatre dies del congrés, els assistents van tenir l'ocasió de visitar immobles patrimonials privats rehabilitats amb la col·laboració del Consorcio de Toledo, als quals normalment no es pot accedir; tota una experiència de gran interès. També altres indrets patrimonials rehabilitats, com la mesquita de San Salvador, la mesquita del Cristo de la Luz o el monestir de San Clemente, i espais arqueològics museïtzats com les termes romanes, les Cuevas de Hércules o la Casa del Judío. Tots ells van ser objecte de presentació per part dels responsables de la intervenció i motiu de diàleg i debat entre els assistents. El quart dia es va poder visitar l'excavació de la Vega Baja de Toledo, un jaciment d'una gran extensió que conserva restes arqueològiques del Toledo visigot i que d'aquí a uns anys es veurà convertit en un gran centre cultural, el Museo de la Vega Baja. El projecte, no exempt de polèmica, haurà de resoldre les connexions entre aquest espai i la resta de la ciutat, en un entorn paisatgístic que ha sofert una gran transformació els darrers anys. Recentment, a l'Ajuntament de Cartagena, es van presentar també les actes del V Congrés de Museïtzació celebrat en aquesta ciutat, *Arqueología, discurso histórico y trayectorias locales*. Amb aquesta publicació ja són cinc les actes que han vist la llum, un compromís que l'organització va adquirir des del primer moment. Actualment, ja es treballa en la preparació de les actes de Toledo i en el proper congrés d'Alcalá de Henares el 2012.

Julia Beltrán de Heredia
Cap de Centres MUHBA

Repensar l'arqueologia urbana

El vincle de l'arqueologia urbana amb el coneixement del passat clàssic i amb el manteniment i restauració del patrimoni històric i artístic té les arrels a la Roma del set-cents. La novetat el segle XIX, incentivada pel romanticisme, fou la ràpida extensió del concepte de monument i de l'estudi sistemàtic de les obres d'altres èpoques, sobretot medievals, davant la transformació provocada per la revolució fabril.

A Barcelona, la reflexió primerenca setcentista d'Antoni de Capmany sobre els monuments medievals va caure en l'oblit i, quan el 1837 la fam d'espai intramurs va portar a demolir el convent de Santa Caterina, fou la influència francesa (Victor Hugo) la que nodrí les invectives de Pau Piferrer. En els mateixos anys, Antoni Celles s'interessava per les formes i l'origen del temple del carrer Paradís. Classicisme i medievalisme anaven fent camí.

Però el gran debat es va produir arran de l'obertura de la via Laietana i en el clima intel·lectual del noucentisme. De l'ideal d'un barri gòtic estilitzat, formulat per Rucabado el 1911, a les reflexions de Puig i Cadafalch i els treballs de Rubió i Bellver, Adolf Florensa, Duran i Sanpere i Serra Ràfols, es perfila un relat en pedra tan discutible com eficaç, que es materialitza entre els anys vint i els seixanta del segle passat. Enmig d'aquesta trajectòria, l'exca-

vació de Barcino a la plaça del Rei va marcar, a partir dels anys trenta, un gran salt endavant de l'arqueologia urbana barcelonina.

El següent gran salt endavant es va produir durant la Transició. La renovació urbanística que aspirava a «sanejar el centre i monumentalitzar la perifèria» i la nova legislació catalana sobre patrimoni cultural van delimitar el camp per a una prospecció arqueològica d'ampli espectre. El Programa de recuperació de jaciments arqueològics, integrat en el Pla contra l'atur de 1984, va formar tota una generació de joves arqueòlegs que han tingut un paper fonamental en les intervencions efectuades posteriorment. De llavors ençà, l'actuació preventiva ha permès investigar milers d'edificis, solars i vials i ha propiciat el coneixement d'espais i episodis tan distants com la prehistòria al pla de Barcelona, l'entorn de Barcino, la ciutat medieval i moderna des de Santa Caterina a l'àrea del Born, la Ciutatella i el port, diversos recintes fabrils o els refugis de la Guerra Civil.

El salt ha estat formidable en termes quantitius, però el propòsit mateix d'una arqueologia preventiva no és exempt de problemes. En haver d'intervenir a remolc de la promoció immobiliària i de l'obra pública i no segons les prioritats científiques, no és fàcil treballar amb hipòtesis

prèvies. Menys encara quan les intervencions es reparteixen entre nombroses empreses de serveis arqueològics i quan l'arxiu arqueològic de la ciutat es veu ofegat pel volum de materials, sovint redundants, que s'han de conservar per imperatiu legal.

Si l'arqueologia urbana de la primera meitat del segle XX fou criticada pel seu finalisme apressat –trobar el bo i millor de la ciutat romana per incorporar-ho al patrimoni monumental–, la de les darreres dècades, tècnicament molt rigorosa, ha caigut en canvi en el defecte contrari, el d'un empirisme excessiu. Si s'ha d'excavar i conservar tot el que es pugui, si tot és valuós i l'arqueòleg ha de documentar i exhibir com més estructures i objectes millor, la mera acumulació de dades i espais difícilment conduirà a un increment substantiu del coneixement històric i del patrimoni.

Al VI Congrés de Museïtzació de Jaciments Arqueològics, celebrat fa poc a Toledo, es plantejava, precisament, que potser havia arribat l'hora de no preguntar-se més per quina història es pot associar a un espai patrimonial, sinó, a la inversa, preguntar-se en què contribueix aquest espai a eixamplar la perspectiva històrica; també es plantejava la necessitat d'un tractament més integrat dels elements arqueològics dins del patrimoni històric en conjunt. Ambdues qüestions no eren alienes al canvi de conjuntura econòmica.

Com avançar, després del Pla integral per a l'arqueologia a Catalunya, cap a un paradigma d'arqueologia urbana més eficaç? Amb la publicació regular de l'*Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona* des de 2008 i amb la completió de la Carta arqueològica de Barcelona, des del MUHBA s'ha fet un esforç ordenador que facilitarà la incorporació dels béns arqueològics al catàleg general de patrimoni de la ciutat. Però el debat no pot quedar-se en la sistematització ni pot limitar-se al Museu o als arqueòlegs. D'aquí neix la proposta de posar en marxa l'**Arqueofòrum Barcelona**, com un punt de trobada entre arqueòlegs, historiadors, conservadors, arquitectes, urbanistes, geògrafs i altres especialistes per discutir models organitzatius i qüestions de mètode, per proposar una comissió de tria dels arxius arqueològics, per enfortir el lligam entre arqueologia i història i per debatre l'articulació entre patrimoni històric, creació arquitectònica i renovació urbanística. Barcelona pot així prendre la delantera en un tema de notable repercussió cultural i econòmica que preocupa moltes ciutats.

En la primera reunió, molt concorreguda, es van comentar les «regles de joc» del fòrum i es va fer una primera relació de temes. A la segona es van començar a debatre tres idees: Fonts: la qüestió de la comissió de tria; Història: recerques arqueològiques sobre la Barcelona del segle XV; Patrimoni: la qüestió de l'inventari de patrimoni industrial a Ciutat Vella. L'Arqueofòrum es reuneix el primer dilluns de cada mes.

Joan Roca i Albert
Director del MUHBA

Notes

1. El *Quadern* del diari *El País* del 14 de gener de 2011 va publicar una versió més condensada d'aquest article.

Peu de foto

Església de Sant Cugat del carrer Princesa, 21. Barcelona
© MUHBA
(Autor: Pere Vivas)

La revolució de l'aigua a Barcelona. Aigua corrent i ciutat moderna, 1867-1967

La revolució de l'aigua, inscrita en el cúmul de canvis que anomenem Revolució Industrial, trencà els vells equilibris entre l'aigua i la ciutat. La perspectiva històrica ens fa apreciar la profunditat i el caràcter sistèmic d'aquesta discontinuïtat, amb fortes implicacions tecnològiques, econòmiques, socials i culturals, que va modificar radicalment la nostra relació quotidiana amb l'aigua. En una primera fase del procés, els nous requeriments es van resoldre fonamentalment amb la intensificació de la tecnologia i de les velles pràctiques preindustrials. A Barcelona, els reptes de l'Eixample i l'experiència d'altres grans ciutats van posar les bases de la transició cap al nou «model circulatori», en què subministrament d'aigua i sistema de sanejament s'equiparaven als sistemes arterial i venós. Calia un nou clavegueram per evacuar les aigües distribuïdes i per garantir l'eliminació dels residus de latrines; i era necessari també un bon cabal d'aigua per assegurar la neteja d'aquest clavegueram. Si el sanejament es mantingué com a competència municipal, l'alliberament de les traves de l'Antic Règim i les expectatives de creixement urbà propiciaren la competència empresarial en la provisió d'aigua, amb noves captacions i amb innovacions tecnològiques que augmentaven la pressió i permetien una distribució molt més capil·lar. Els canvis decisius es van precipitar al tombant del segle XIX, amb el procés de concentració empresarial i l'arrencada de la renovació efectiva del clavegueram. Un dels aspectes més nous i rellevants d'aquest procés és la incorporació de l'aigua als habitatges, amb nous aparells sanitaris i espais de bany que modificaren profundament les pràctiques higièniques i vehicularen una nova cultura del cos. Malgrat les prescripcions normatives que estimulaven l'augment del consum d'aigua, el seu alt cost, les inèrcies de les pautes tradicionals, les marcades diferències socials i les crisis allargaren aquesta transició fins a principis dels anys setanta. La culminació de la «conquesta de l'aigua» coincideix amb el final d'un cicle i amb l'emergència de la problemàtica dels «límits del creixement», pròpia d'un nou moment històric.

Manuel Guàrdia

Comissari de l'exposició

Projecte de Torre per a dipòsits d'aigua. Tíbidabo, 1902

CATÚFOL

© MUHBA

El mot *caduf* o *catúfol* prové de l'àrab *qâdûs* i correspon a un gerret de sínia. Es tracta d'un recipient ceràmic que es lliga a la roda de la sínia i que serveix per treure l'aigua d'un pou o d'un corrent i abocar-la a un canal distribuïdor per regar els horts. La forma del catúfol és la de dos cossos globulars o fusiformes superposats, si bé hi ha peces amb perfils diferents, tal com es pot veure en les troballes arqueològiques. Destaca el conjunt del segle XV trobat al carrer Reina Amàlia; també els catúfols datats al segle XVI i localitzats a les excavacions de Sant Pau del Camp, unes peces amb quatre nanses, dues a cada banda, i unes estries dobles per passar-hi la corda i lligar-los a la roda.

L'actual àrea del Raval va ser, a l'edat mitjana, una zona hortícola, fet que va continuar els segles següents. D'aquest sector procedeix la majoria dels catúfols recuperats a les excavacions arqueològiques. També s'han documentat pous d'extracció d'aigües freàtiques i estructures vinculades a sínies, com la localitzada al carrer de la Riereta, del segle XV, o sínies més modernes com la de carrer San Rafael o la localitzada a l'illa Robadors, al solar de la nova filmoteca.

El catúfol era una peça tècnica obra de gerret, un dels quatre oficis que, amb els ollers, els escudellers i els rajolers, formaven la confraria dels terrissers de la ciutat, els quals tenien la capella a l'església de Natzaret. Per la Tarifa de Preus de 1655, sabem que el catúfol gran de sínia valia al mercat 6 sous, mentre que el preu del més petit era de 4 sous. El catúfol presentat procedeix del reblliment de les voltes del Pati Manning de la Casa de la Caritat de Barcelona, que es van construir l'any 1743. Aquesta solució constructiva, adoptada per alleugerir el pes que suportava la volta i millorar l'acústica, és coneguda des d'antic –ja s'utilitzava al món romà– i està ben documentada en altres edificis de la ciutat com ara el convent dels Àngels o el de Sant Agustí, l'Hospital de la Santa Creu, la Pia Almoïna o les esglésies de Santa Maria del Pi, Santa Maria del Mar i la mateixa Catedral de Barcelona, per citar-ne només alguns. El material recuperat correspon en tots els casos a peces defectuoses, rebujos de forn, que es venien als mestres d'obres de la ciutat per omplir les voltes.

Julia Beltrán de Heredia
Cap de Centres MUHBA

CATÚFOL

Cronologia

segle XVIII [ante quem 1743]

Material i tècnica

Ceràmica comuna oxidada

Dimensions

Alçada: 28,5 cm.
Diàmetre boca: 12 cm.

Procedència

Excavació de les voltes del Pati Manning de la Casa de la Caritat de Barcelona, any 1985

Número d'inventari

20639

Bibliografia

A. CAIXAL, X. FIERRO, A. LÓPEZ MULLOR, "Resultats de l'excavació arqueològica en la galeria alta del Pati Manning de l'antiga Casa de la Caritat", *Actuacions en el Patrimoni Edificat Medieval i Modern. Quaderns Científics i Tècnics*, 3, 1991, p. 16-19

Breus

Centre de Recerca i Debat: Jornades Els vitralls del Monestir de Pedralbes

En el marc del Centre de Recerca i Debat, s'inscriuen les jornades tècniques que el passat mes d'octubre es van dur al Monestir de Pedralbes sota el títol *Els vitralls del Monestir de Pedralbes i la seva restauració*. Entre altres aspectes, el Monestir destaca pel seu conjunt de vitralls, gòtics i altres de factura postmedieval, de gran riquesa decorativa i tècnica. L'objectiu d'aquestes jornades ha estat la posada en comú dels diferents estudis fets a l'entorn d'aquest conjunt.

Constitució de la Xarxa Europea de Museus de Ciutat d'Europa, liderada pel MUHBA

Els dies 25 i 26 d'Octubre es va celebrar al MUHBA una trobada de representants de disset museus de ciutat i centres de recerca urbans europeus que va donar lloc a la constitució de la Xarxa City History Museums and Research Network of Europe, liderada pel MUHBA. La constitució d'aquesta Xarxa respon a un dels objectius del Museu i a la voluntat de potenciar el diàleg, la reflexió sobre problemes comuns i l'intercanvi d'idees. Un espai europeu de museus de ciutat on hi participen Amsterdam, Anvers, Berlín, Copenhaguen, Cracòvia, Estocolm, Hamburg, Liverpool, Ljubljana, Luxemburg, Lisboa, Madrid, Riga, Roma, Torí, Viena i Barcelona.

Premis Bonaplata 2010: guardó per al MUHBA

Al novembre el MUHBA va ser guardonat amb un dels Premis **Especial Patrimoni** atorgats per l'Associació de Museu de la Ciència i de la Tècnica i d'Arqueologia Industrial de Catalunya "per la magnífica col·laboració de tot el seu personal i especialment del seu director en l'organització de les VIII Jornades d'Arqueologia Industrial celebrades el mes d'octubre del 2009 a la seva seu del Plaça del Rei, i de la seva decisió de estratègica d'incorporar el patrimoni industrial dins dels objectius del museu, prenent una actitud activa tant de promoció com de conservació i defensa".

La Carta arqueològica de la ciutat de Barcelona. Districtes de Ciutat Vella i l'Eixample

El dia 14 de desembre de 2010 es va presentar la Carta arqueològica de Barcelona al MUHBA. Es tracta d'un inventari de tots els indrets on s'han dut a terme intervencions arqueològiques des del segle XIX fins l'any 2008. La carta serà una bona eina per la gestió de l'arqueologia a la ciutat de Barcelona, així com un suport per la recerca i la investigació. De moment es pot consultar al Centre de Documentació Patrimonial del MUHBA.

Propostes

Agenda

Barcelona a la xarxa

<http://biblioteca-dossier.tumblr.com/>

Microblog obert per la biblioteca del MUHBA en format de dossier de notícies. Recull informació en el camp de la història, l'arqueologia i el patrimoni en relació amb Barcelona, així com les novetats bibliogràfiques que ingressen a la biblioteca. El web inclou, prèvia selecció, propostes de novetats bibliogràfiques. L'altra gran novetat és que el catàleg de la biblioteca del MUHBA ja es pot consultar en línia, a través del web del Museu.

Cinema

Biutiful

Direcció: Alejandro González Iñárritu. Durada: 145 min. Coproducció mexicanoespanyola, 2010.

Després de *Vicky Cristina Barcelona*, on Woody Allen no va poder resistir-se a alguns tòpics genèrics sobre les ciutats espanyoles, tan vells com la Carmen de Bizet, i afegir-hi unes gotes de Gaudí, el rerefons urbà del film de González Iñárritu atribueix ara a Barcelona els estereotips genèrics sobre la cara fosca de les ciutats occidentals, aplicats al Raval i als barris amb més immigració recent de la perifèria metropolitana.

Convé pensar-hi: convertir la ciutat en decorat de plató sense comptar d'antuvi amb un gruix de narratives urbanes suficient té els seus riscos. A la Barcelona eixida dels canvis de les darreres dècades no li és fàcil projectar relats i imatges consistents. Això sí, Bardem fa un treball molt digne en el paper d'Uxbal, el desesperat pare de dos fills que sent que la mort el ronda.

Racons de Barcelona

La Casa de l'Aigua.

Carretera de Ribes, 103-111 Des de la seva fundació com a colònia romana, Barcelona s'ha preocupat sempre de poder abastir la seva població amb la suficient dotació d'aigua potable. Aquest fet ha marcat l'evolució dels sistemes de conducció i aprovisionament d'aigua al llarg dels temps. Cal destacar que la surgència principal d'aigua potable fins al segle XX es troba propera al riu Besòs a la zona de Montcada.

A finals del segle XIX hi ha un moment de replanteig de les necessitats hidràuliques de la ciutat, l'Ajuntament decideix fer un nou projecte d'ampliació i remodelació del sistema vertebrat pel Rec Comtal. És per això que comença uns nous terrenys i comença la construcció d'una nova estació per tal d'abastir la part alta de la ciutat. Entre els anys 1915 i 1917 es va construir la casa de màquines per a la primera elevació (coneguda com la Casa dels Aigües), la caseta de comportes, la casa de màquines per a la segona elevació, la casa per a la instal·lació dels transformadors, la casa magatzem i taller, la caseta del guarda, una torre d'aigua per al servei del solar i un petit edifici per a la instal·lació meteorològica. Algunes d'aquestes construccions queden unides subterràniament mitjançant els canals de conducció d'aigua.

Una d'aquestes construccions, l'anomenada casa de l'aigua, passarà en breu, a ser un nou centre del MUHBA, en estreta col·laboració amb el Districte de Sant Andreu i dins d'un projecte més ampli que també comparteixen el Sector de Medi Ambient i el Districte de Nou Barris.

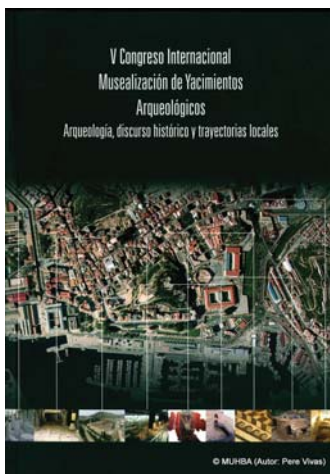
MUHBA (autor: Mònica Blasco)

Casa de l'Aigua

Llibres

V Congreso Internacional Musealización de Yacimientos Arqueológicos. Arqueología, discurso histórico y trayectorias locales
Cartagena: Ayuntamiento de Cartagena, Ajuntament de Barcelona i Ayuntamiento de Alcalá de Henares, 2010.

El llibre recull els materials presentats en l'encontre coorganitzat per l'Ajuntament de Cartagena, el MUHBA i el servei d'arqueologia d'Alcalá de Henares. El congrés, celebrat el 2008, va començar a marcar un gir després d'una dècada d'intensa museïtzació de jaciments arqueològics, amb la crisi econòmica com a marc per a la renovació de plantejaments. L'obra inclou dos escrits provinents del MUHBA: la ponència «Intervención arqueológica, discurso histórico y monumentalización en Barcelona», de Joan Roca, i l'article «Presentación y conservación ¿dos conceptos antagónicos?. Balance de diez años de presentación del yacimiento de la plaza del Rey. Barcelona», de Julia Beltrán de Heredia.

BARCELONA EN DIAGONAL. LA HISTÒRIA DE LA CIUTAT EN UN SOL CARRER

Un nou itinerari que proposa resseguir els 12 Km de la Diagonal en tres sessions de dissabte al matí. Una nova forma d'aproximació a la trajectòria històrica de Barcelona. Un diàleg intens sobre les controvèrsies urbanes i urbanístiques inserides en les edificacions i els paisatges d'aquesta via tant representativa de la ciutat de Barcelona

Tram de Ponent: 2 d'abril

Punt de Trobada: Sortida metro Línia III Zona Universitària, Facultat d'Empresarials

Tram Central: 30 d'abril

Punt de Trobada: Pl. Francesc Macià 10, edifici Winterthur

Tram de Llevant: 19 de març i 7 de maig

Punt de Trobada: Diagonal 269-275, escola Ramon Llull

ELS ESPAIS DE LA SEAT

Visita comentada a l'exposició *Ja tenim 600!* i un recorregut en 600 als Espais de la SEAT de la zona franca: l'escola d'aprenents, els habitatges, la fàbrica, els menjadors, etc.

Dates: 12 de març i 28 de maig

L'ANATEMA DE BARCELONA DE 1305 CONTRA ELS ESTUDIS FILOSÒFICS. EL PAPER DE SALOMÓ BEN ADRET.

Primera conferència del cicle Salomó ben Adret, a càrrec de Manuel Forcano, assessor científic i autor del guió general de l'exposició.

Data: dimecres 30 de març, a les 19 h. Activitat gratuïta.

L'AIGUA AL MONESTIR DE PEDRALBES. UTILITAT I SIMBOLISME

Visita temàtica al monestir de Pedralbes que pren com a fil conductor l'ús pràctic de l'aigua per organitzar la vida quotidiana del monestir i el seu paper simbòlic en un recinte religiós com el de Pedralbes.

Data: dissabte 19 de març

Imprescindible reserva prèvia per a totes les activitats
Informació i reserves
Telèfon: 93 256 21 22
E-mail: reserves-mhcb@bcn.cat
Horari d'atenció: de dilluns a divendres de 10 a 14h i de 16 a 19h

AGENDA DELS AMICS DEL MUHBA FEBRER - ABRIL 2011

L'estudi fotogràfic Napoleón (visita comentada)

Dimecres, 9 de març

Visita comentada a l'exposició de l'Arxiu fotogràfic.

Lloc i hora de trobada: Plaça Pons i Clerch, 2, 2n, a les 17.30 h. Activitat gratuïta.

La revolució de l'aigua a Barcelona: Aigua corrent i ciutat moderna, 1867-1967 (visita comentada)

Dijous, 17 de març

Visita comentada a l'exposició temporal del MUHBA al Saló del Tinell.

Lloc i hora de trobada: Saló del Tinell (plaça del Rei, s/n), a les 17 h. Activitat gratuïta.

Enric Sagnier, arquitecte prolífic de l'Eixample (itinerari)

Dissabte, 26 de març

L'obra de Sagnier es caracteritza per l'eclecticisme i per la grandiloqüència en construccions fruit d'encàrrecs oficials i religiosos. És, però, a l'Eixample barceloní on es demostra la seva gran capacitat de treball, desenvolupada principalment en les cases d'habitatge, mitjançant les quals ens podem aproximar als diversos estils que va conrear.

Hora: 10.30 h. **Lloc de trobada:** per determinar. **Preu:** 5€.

Construir la revolució. Art i arquitectura a Rússia, 1915-1935 (visita comentada)

Dimecres, 6 d'abril

Visita comentada a l'exposició de CaixaForum.

Lloc i hora de trobada: CaixaForum Barcelona (Av. Ferrer i Guàrdia 6-8) a les 18.30 h. Activitat gratuïta.

Pous, fonts, rieres i sèquies. L'abastament d'aigua a la ciutat medieval i postmedieval (itinerari)

Dissabte, 30 d'abril

Itinerari pel cor de Barcelona en què s'explica de quina manera l'aigua productiva va configurar l'espai urbà preindustrial. Durant el recorregut s'observa, a partir de les restes de les traces urbanes medievals i modernes, com el rec Comtal i el Merdançar esdevenen elements vertebradors dels espais econòmics urbans.

Lloc i hora de trobada: taquilles del MUHBA Plaça del Rei, a les 10.30 h. **Preu:** 5 €.

Per a més informació i/o participar en les activitats, podeu contactar al telèfon **93 256 21 22** o bé a **amics-mhcb@bcn.cat**. Activitats per a Amic/Amiga i acompanyant. Places limitades

Els productes del museu

GRAONS BCN. DEL PATRIMONI A L'APOSTA PER LA CREACIÓ

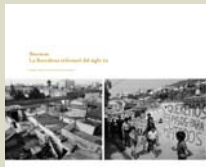
Dins el projecte Nous Patrimonis de Barcelona del MUHBA, que es basa en la recerca d'elements patrimonials reproduïbles, al Museu s'està treballant en diverses línies per tal d'incloure una sèrie de productes renovables, fruit d'un estudi rigorós, que conformen el catàleg de MUHBA Detalls: aliments de Barcelona, música de Barcelona i productes personals (joieria, perfums, vestit)

En aquesta línia de productes personals, apareix ara una nova col·lecció de joieria inspirada en un dels elements més emblemàtics de la ciutat de Barcelona: les escales de la Plaça del Rei.

Composada Joiers s'han inspirat en aquestes escales i en les formes i textures de la plaça del Rei per idear Graons BCN, una col·lecció realitzada en plata de llei.

La col·lecció, que consta d'un penjoll en plata combinat amb acers de colors, un anell, unes arracades, una esclava i una agulla de pit, pot ser un bon record de la ciutat que ja podeu adquirir a la botiga del museu "La Central del MUHBA".

Noves publicacions

Mercè Tatjer i Cristina Larrea (eds.)

BARRAQUES. LA BARCELONA INFORMAL DEL SIGLE XX / BARRACAS. LA BARCELONA INFORMAL DEL SIGLO XX
Barcelona: MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2010. 286 p., 15 €

El barraquisme barceloní, tot i tenir les arrels a finals del segle XIX i principis del segle XX, és un fenomen característic del període comprès entre els anys vint i els anys noranta del segle passat, un període convuls políticament tant a Espanya com a la resta d'Europa a conseqüència de la Guerra Civil, la postguerra i la Segona Guerra Mundial. Avui, el barraquisme i la ciutat informal a què va donar lloc són un fenomen urbà que ha desaparegut a la majoria dels països europeus. Tanmateix, els moviments immigratoris recents estan fent-lo ressorgir de manera puntual i és ben sabut que continua sent una forma habitual de resoldre les necessitats d'habitatge en altres països del món i, fins i tot, un dels greus problemes de la ciutat actual i del futur. Aquest llibre no és solament una memòria del passat que rescata, després d'anys d'oblit, el paper que van tenir els ciutadans com a protagonistes en la construcció de la Barcelona del segle XX. És també una reflexió útil per al present i el futur de les nostres ciutats.

Aquest llibre aplega els resultats d'una recerca sobre el barraquisme a Barcelona que va rebre un notable impuls amb l'exposició "Barraques. La ciutat informal" i que ben aviat es traduirà en un nou espai patrimonial de la ciutat al Turó de la Rovira, on la bateria de defensa antiaèria de la guerra civil fou la base del nucli barraquista de Los Cañones.

Diversos Autors

ANUARI D'ARQUEOLOGIA I PATRIMONI DE BARCELONA 2009

Barcelona: MUHBA, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2010. 236 p., 12 €

L'Anuari vol ser una eina que doni la paraula als tècnics que dirigeixen les actuacions perquè expliquin quins són els primers resultats dels treballs que es duen a terme a les diferents excavacions de la ciutat. Tot i això, enguany el llibre s'inicia amb el text "Repensar la arqueologia", del Dr. Rodríguez Temiño, relacionat amb la conferència impartida en la presentació del primer número on fa una reflexió al voltant de la complexitat de l'arqueologia urbana, de les seves llums i ombres, mirant de somoure els fonaments de la disciplina, amb un esperit constructiu però provocador. Aquest número acull també un apartat dedicat als treballs que es duen a terme des del departament d'Intervenció en el Patrimoni del Servei d'Arqueologia, des del vessant de la metodologia i pràctica de la intervenció. D'aquesta manera es posa a l'abast del públic un balanç de les actuacions i tractaments destinats a la conservació, preservació i restauració de bens mobles i immobles relacionats amb l'activitat arqueològica a Barcelona, realitzats al llarg de 2009.

Anuari
d'Arqueologia
i Patrimoni
de Barcelona
2009

LA CENTRAL DEL MUHBA

La llibreria La Central del Museu d'Història de Barcelona proposa establir un diàleg enriquidor amb els continguts del museu, centrant-se en la vida urbana com a tema.

En aquest sentit, la llibreria pretén donar visibilitat a l'orientació més recent dels estudis urbanístics, que, mitjançant els estudis culturals, abracen disciplines acadèmiques diverses, com la història, la geografia, la sociologia, l'antropologia i l'arquitectura.

La Central del MUHBA

Baixada de la llibreria, 7 08002 Barcelona / 932 690 804

Horaris: De dimarts a dissabte, de 10 a 20.30 hores.

Diumenge, de 10 a 15.30 hores

MUHBA Plaça del Rei Pl. del Rei, s/n 08002 Barcelona	MUHBA Temple d'August C/ Paradís, 10 08002 Barcelona	MUHBA Via Sepulcral Romana Pl. Vila de Madrid 08002 Barcelona	MUHBA Domus i Sitges C/ de la Fruita, 2 08002 Barcelona	MUHBA El Call Placeta Manuel Ribé, s/n 08002 Barcelona	MUHBA Santa Caterina Pl. Joan Capri (Mercat de Santa Caterina) 08003 Barcelona
MUHBA Monestir de Pedralbes Baixada del Monestir, 9 08034 Barcelona	MUHBA Vil·la Joana, Vallvidrera Ctra. Església, 104 08017 Barcelona	MUHBA Park Güell Casa del Guarda Park Güell C/ d'Olot, s/n 08024 Barcelona	MUHBA Refugi 307 Poblesec Nou de la Rambla, 169 08004 Barcelona	MUHBA Turó de la Rovira C/ Marià Labernia, s/n 08032 Barcelona Espai de lliure accés	MUHBA Centre de Recerca i Debat Baixada de la Llibreteria, 7 08002 Barcelona

Consulteu els horaris de cada centre a www.museuhistoria.bcn.cat

MUHBA Butlletí

Equip de Redacció: Carme Aixalà, Jordi Carrió, Anna Castellano, Encarna Cobo, Carme Garcia, Lluïsa Mañosa, Carme Miró, Núria Miró, Ferran Puig, Lourdes Solana. **Disseny gràfic:** PFP **Edició:** L'Avenç
Direcció: Joan Roca **Secretari tècnic:** Jaime Irigoyen

Dipòsit Legal: B. 47.520-76
ISSN 2013-8245

El MUHBA compta amb el suport del Cercle del Museu:

Patrons institucionals

Societat Econòmica
Barcelonesa
d'Amics del País

Consell Econòmic
i Social de Barcelona

Ateneu Barcelonès

Sport Cultura
Barcelona

Associació
Consell de Cent

IEMed.

Institut Europeu
de la Mediterrània

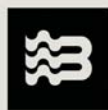
Fundació Centre
Internacional
de Música Antiga

Associació
Enginyers Industrials
de Catalunya

Patrons benefactors

abertis

Aigües de
Barcelona

SIEMENS

gasNatural
fenosa

REPSOL
YPF

el Periódico

Associats

Abacus ●●●
Cooperativa

iGuzzini

Amics

Canon

GRUP JULIÀ